

Gladna nuklearna sila s božanskim vođama

Davor Boban

**Dva oružana incidenta koja su se
2010. dogodila između Sjeverne i
Južne Koreje samo su nastavak
niza sličnih događaja iz proteklih
šezdesetak godina**

Korejski rat i poratna "politika incidenata"

Dva oružana incidenta koja su se 2010. dogodila između Sjeverne i Južne Koreje samo su nastavak niza sličnih događaja iz proteklih šezdesetak godina. Potapanje južnokorejske korvete u ožujku i bombardiranje južnokorejskog otoka u studenom prošle godine posljedice su napetosti koja vlada korejskim poluotokom od podjele zemlje. Poput Njemačke koja je poslije Drugoga svjetskog rata podijeljena između Sovjetskog Saveza i zapadnih saveznika, i Koreja je podijeljena na sjeverni dio pod sovjetskom i južni dio pod američkom kontrolom. Za sjevernokorejskog vođu sovjetske okupacijske vlasti postavile su mladoga Kim Il-sunga, vođu komunističke gerile koja se od tridesetih godina 20. stoljeća borila protiv Japanaca pod okriljem kineskih komunista. Došavši na vlast, Kim Il-sung je ubrzo počeo graditi kult ličnosti i usmjeravati svoje vojno-političke pretenzije prema jugu otoka. Tražio je od Staljina da mu dopusti vojni napad na dio poluotoka koji nije bio pod njegovom kontrolom, a kad je napokon dobio njegovo dopuštenje, sa sovjetskim je oružjem u lipnju 1950. počeo silovit prodor na jug. Seul je pao za tri dana, ali su nekoliko tjedana kasnije UN-ove snage zaustavile prodor sjevernokorejske vojske, te je počeo trogodišnji krvavi rat s promjenjivim ishodima i milijunskim žrtvama. Kim Il-sung nije uspio ostvariti svoj naum da osvoji južni dio poluotoka, ali se ipak održao na vlasti. U narednim godinama uspio je uvjeriti svoj narod da je zapravo Jug napao Sjever, a ta se laž poput mantre ponavlja i danas.

Korejski je rat bio vrhunac neprijateljstva među dvjema dr-

žavama, ali su i nakon njegove svršetka ostale napetosti koje su često bile na rubu oružanog sukoba. Premda je bilo mnogo pokušaja da se uspostave miroljubivi odnosi među dvjema državama, koji su kulminirali posjetom južnokorejskoga predsjednika Kim De-džunga Pjongjangu 2000, dva incidenta 2010. pokazala su da to nije otklonilo ratnu opasnost. Provokacije su tijekom posljednjih nekoliko desetljeća dolazila sa Sjevera i katkad su bile vrlo opasne. Tako su 1968. sjevernokorejski specijalci tajno prešli granicu i došli sve do Seula gdje su kanili ubiti južnokorejskog predsjednika. Zaustavljeni su u posljednji tren. Dva dana kasnije sjevernokorejska je mornarica zaustavila i zaplijenila američki ratni brod Pueblo. Pjongjang je pustio mornare tek nakon što su se Amerikanci ispričali za incident, premda ga vjerojatno nisu izazvali. Osam godina poslije sjevernokorejski su vojnici u demilitariziranoj zoni između dviju Koreja sjekirom ubili dvojicu američkih vojnika. Osamdesetih su godina izazvali niz incidenata, među kojima se izdvajaju eksplozija bombe 1983. u Mauzoleju mučenika u Burmi, neposredno pred dolazak južnokorejskog predsjednika na to mjesto, te rušenje južnokorejskoga putničkog zrakoplova 1987. Za to je vrijeme režim u Pjongjangu uvjeravao svoje građane i vojsku da se Sjeverna Koreja zauzima za mirno ujedinjenje korejskog poluotoka, ali da unatoč tome u svakom trenutku može

Sjeverna Koreja ne može pobijediti u utrci s Južnom. No režim u Pjongjangu se ne predaje, uvjeravajući svoje građane da je njihova zemlja postala svjetska vojna i politička sila. U stvarnosti brojna, ali tehnološki slabo opremljena vojska ne bi mogla izdržati sukob s južnim susjedom kojemu je ekonomski procvat omogućio stvaranje moderne i moćne vojske naoružane ne samo američkim, nego i sofisticiranim ruskim oružjem. Takav odnos snaga ne ostavlja sumnje o tome tko bi u eventualnom sukobu pobijedio, ali stvara opasnost od njegovih posljedica. Seul je od granice udaljen samo 60 kilometara i to je snažan adut u sjevernokorejskim prijetnjama da će taj grad pretvoriti u "plameno more". Osim toga, sukob bi imao i međunarodne posljedice. Premda Rusija nema više onakav interes za Pjongjang kakav je imala prije 1990, Kina se još uvijek smatra njegovim velikim saveznikom. To savezništvo ne proizlazi iz povijesnih ili kulturnih veza, nego iz kineskog straha da bi pobjedom Juga ojačao američki utjecaj na Korejskom poluotoku. Često se u medijima navodi i strah Kine od priljeva izbjeglica u slučaju kolapsa sjevernokorejskog režima, premda bi se toga morala više pribojavati Južna Koreja. Golema razlika između gospodarske snage dviju Koreja vjerojatno bi nagnala mnoge sjevernjake da nagru prema jugu u potrazi za boljim životom, odnosno u prvi mah za hranom.

Sjedinjene Države su drugi veliki sjevernokorejski neprijatelj. Neprijateljski odnosi između Washingtona i Pjongjanga traju više od šest desetljeća. Najviše izgleda da se odnosi poboljšaju bilo je 2000. kada je američka državna tajnica Madeleine Albright posjetila Pjongjang. Kim Džong-il ju je toplo primio, iskazujući srdačnost kakvu inače ne gaji prema Amerikancima. Sjevernokorejci godinama zahtijevaju uspostavu diplomatskih odnosa i sklapanje mirovnog sporazuma između dvije zemlje, ali Washington to odbija. Na sastanku s Albrightovom Kim Džong-il je tražio određene ustupke od Amerikanaca kako bi prestao izvoziti raketnu tehnologiju u Iran i Siriju. Naizgled je otvorena mogućnost da se počnu razvijati drukčiji odnosi među dvjema zemljama, ali već sljedeće godine oni su se opet zaoštrili. Američki predsjednik George Bush je tada Sjevernu Koreju uvrstio među zemlje koje čine "osovinu zla". Nakon američkog napada na Irak 2003. Pjongjang ponovno otvara svoja istraživačka nuklearna postrojenja, vjerojatno smatrajući da je pravi trenutak za to jer su Amerikanci bili zaokupljeni s dva rata što su ih vodili. Te godine počinju šesterostrani pregovori koje su sa Sjevernom Korejom vodili SAD, Rusija, Kina, Japan i Južna Koreja. Oni su u međuvremenu propali, jer su Amerikanci optužili Pjongjang da je prekršio obećanja da će zaustaviti razvoj nuklearnog oružja. Prijetnje SAD-a i međunarodne zajednice nisu pokobile sjevernokorejski režim, te je 2006. izazvana prva, a 2009. druga nuklearna eksplozija. Procjenjuje se da danas ta zemlja posjeduje nekoliko nuklearnih glava, ali da za njih još nema odgovarajuće rakete koje bi ih vodile do cilja napada. Sjevernokorejska vanjska politika ima obilježja pasivne agresije jer, osim povremenih incidenata, država vojno ne djeluje, ali prijeti upotrebom oružja za masovno uništenje kako bi ostavila dojam moćne sile koja može izazvati probleme svojim susjedima i Amerikancima ako ne pristanu na njezine zahtjeve. Izvorište je te politike u prirodi režima i unutarnjega političkog uređenja. Strah vladajuće političke elite od vanjskih neprijatelja i od svrgavanja s vlasti utječe

Sjevernokorejska vanjska politika ima obilježja pasivne agresije jer država vojno ne djeluje, ali prijeti upotrebom oružja za masovno uništenje

početi rat izazvan američkom ili južnokorejskom agresijom. Ta dvostruka politika pokazivala je složeni karakter režima. Kim Il-sung očito nije odustao od nakane da vlada cijelom Korejom, ali je s godinama postajalo sve neizglednije da će to i ostvariti. Premda je jačao vojsku iscrpljivanjem nacionalne ekonomije do krajnjih granica, pa je zbog povećanja broja aktivnih vojnika nedostajalo radne snage, Seul je zbog ekonomskog jačanja i veza sa SAD-om postao vojno dominantna strana. Washington je, osim toga, nakon Korejskog rata stacionirao svoje nuklearne snage na Jugu kako bi ih u slučaju ponovnog napada sa Sjevera mogao upotrijebiti umjesto konvencionalnog oružja. To je potaknulo Sjevernu Koreju da se osamdesetih godina i sama okrene razvoju tehnologije za proizvodnju nuklearnog oružja. Uz pomoć Sovjetskog Saveza počela je graditi istraživačka i proizvodna postrojenja, ali put do razvoja atomske bombe bio je dalek. Namjera Pjongjanga da proizvede atomsku bombu izazvala je reakciju SAD-a, te je 1994. postignut sporazum da će Sjeverna Koreja obustaviti razvoj nuklearne tehnologije u zamjenu za prijeko potrebnu stranu pomoć, jer je nakon raspada Sovjetskog Saveza ostala bez pomoći te zemlje. Zbog toga su mnoga industrijska postrojenja prestala raditi, a zemlja je sve brže klizila ka ekonomskoj propasti. Kao što Sovjetski Savez nije uspio izdržati utrcu u naoružavanju sa Zapadom, tako ni broj 5 - ožujak 2011.

na postavljanje ciljeva vanjske politike, te na iscrpljivanje siromašnog stanovništva i bijedne ekonomije kako bi se ti ciljevi ostvarili.

Unutarnja politika: snažna vojska i gladan narod

Sjeverna Koreja često se naziva posljednjom staljinističkom utvrdom na svijetu. Strogo formalno promatrano, ta je ocjena pogrešna. Premda je u prvim godinama svoje vladavine promicao marksistički i lenjinistički nauk, od kraja pedesetih godina Kim Il-sung počinje stvarati ideju Džuche kao svoj nauk. To je trebalo pokazati neovisnost Sjeverne Koreje ne samo o kapitalističkom svijetu, nego i o Kini i Sovjetskom Savezu kao ideo-

Država je morala smanjiti porcije riže, a državna je propaganda lansirala krilaticu "hajdemo jesti dva umjesto tri puta dnevno"

loškim saveznicima. Tijekom šezdesetih godina Kim Il-sung je lavirao između tih dviju zemalja, jer mu je bila potrebna pomoć obiju kako bi izgradio zemlju. U to se vrijeme Sjeverna Koreja smatrala, zajedno s Japanom, jedinom industrijaliziranom zemljom Azije, a početkom tog desetljeća BDP po glavi stanovnika bio je četiri puta veći od južnokorejskoga. Politika forsiranoga industrijskog razvoja, napose razvoja teške industrije, nije proizlazila samo iz koncepta ekonomskog razvoja svojstvenog svim komunističkim zemljama, nego i iz stvarnih okolnosti u zemlji. Za razliku od južnog dijela Korejskog poluotoka koji je pogodan za poljoprivrednu proizvodnju, sjeverni dio ima znatna rudna bogatstva, ali nema povoljne uvjete za razvoj poljoprivrede. Forsirani industrijski razvoj nije bio duga vijeka. Nakon otvaranja svjetskom tržištu, gospodarstvo Južne Koreje počelo se razvijati brže od sjevernokorejskoga, pa je sredinom sedamdesetih godina južnokorejski BDP po glavi stanovnika premašio sjevernokorejski. Sjeverna se Koreja odbijala otvoriti svijetu, nastojeći autarkičnim gospodarstvom zadovoljiti sve svoje potrebe. Osim toga, državna je politika sve veći naglasak stavljala na vojsku i naoružanje, pa su se stalno povećavali državni izdaci za to. Zbog toga je trpjela i proizvodnja hrane. Problemi s prehranom stanovništva postali su očiti već sedamdesetih godina, da bi se kasnije sve više povećavali. Država je morala smanjiti porcije riže, glavne prehrambene namirnice u zemlji, koje je dijelila stanovništvu. Vlasti su za smanjenje količine hrane okrivljavale vanjske neprijatelje, a državna je propaganda lansirala krilaticu "hajdemo jesti dva umjesto tri puta dnevno". Stanje je postalo katastrofalno 1995. Nakon vremenskih nepogoda koje su pogodile zemlju i loše agrarne politike koja je još više smanjila proizvodnju hrane, zemlja je ušla u trogodišnje razdoblje koje se službeno naziva "teškim godinama". Tada je od gladi umrlo od jednog do tri milijuna ljudi, ovisno o procjenama, a strani humanitarci koji su uspjeli ući u zemlju svjedočili su o pothra-

njenom stanovništvu i djeci koja su rastom izgledala nekoliko godina mlađa nego što su doista bila.

Od preostalih pet komunističkih država u svijetu samo Sjeverna Koreja nije provela ekonomske reforme usmjerene ka uspostavi nekog oblika tržišnog privrede. I u posljednjoj verziji Ustava iz 2009. proklamirana je planska nacionalna ekonomija. Neki analitičari smatraju da odbijanje reformi nije posljedica ideološke ortodoksnosti, nego izraz straha da će bilo kakva reforma stvoriti pukotine u režimu i ugroziti njegov opstanak. Sve dok postoji stroga kontrola nad svakim segmentom države i društva, nerealno je očekivati da se režim suoči s bilo kakvom opozicijom u zemlji i javnim zahtjevima za promjenama. Svaka akcija protiv režima guši se u začetku. Povremeni neredi, koji se spominju u zapadnim medijima, izazvani glađu i katastrofalnim ekonomskim i socijalnim uvjetima života ljudi samo su nemušti pokušaji da se izrazi nezadovoljstvo stanjem u zemlji. Očito je da ni režim svojom propagandom ne uspijeva više nikoga ozbiljno uvjeriti u to da su američki imperijalisti krivi za sve nedaće u zemlji te da se zemlja, "nakon što je postala svjetska politička i vojna sila, nalazi pred zadatkom da postane i ekonomska sila". Taj je plan režim imao i ranije, pa je sjevernokorejska skupština 1980. pompozno najavila niz ekonomskih planova i projekata kojima bi se zemlja do 1990. priključila ekonomski razvijenom svijetu. Kim Il-sungovo obećanje, koje je još kao gerilac dao prije Drugoga svjetskog rata, da će Korejci imati kuće pokrivene crijepom, jesti mesnu juhu i odijevati se u svilu ostvarile su se na Jugu, a ne na Sjeveru poluotoka. Nakon 2000. bili su uočljivi sitni reformski pomaci koji nipošto nisu bili dovoljni da potaknu ekonomski razvoj. Riječ je o stranim ulaganjima u specijalnu ekonomsku zonu i otvaranju tržišta na kojima se prodaje hrana. Ipak, rast BDP-a vrlo je nizak ili čak negativan, a zemlju su pogodile i međunarodne sankcije kojima se režim pokušava prisiliti da odustane od nuklearnog programa.

Komunistička monarhija Kimovih

Političkom režimu koji se zasniva na kultu ličnosti prijete opasnost da zapadne u krizu nakon smrti ličnosti oko koje je izgrađen kult. Nakon smrti sjevernokorejskog vođe Kim Il-sunga 1994. na Zapadu se sumnjalo u sposobnost njegova sina Kim Džong-ila da uspješno naslijedi svoga oca. No sin je svoju volju

Ima indikatora da je dio vojnog vrha pripremao puč protiv Kim Džong-ila. Urotnici su otkriveni i 1999. pogubljeni na stadionu tako što su živi spaljeni

za vlašću i sposobnost bavljenja državnim poslovima pokazao mnogo prije. U borbi za nasljedstvo uspio je izgurati svoje rođake, te je već sredinom sedamdesetih godina u državnim medijima nazivan "središtem Partije". Ipak, sve do partijskog kongresa 1980. njegov status nasljednika nije bio siguran. Tek je na tom

kongresu stekao pravo da naslijedi oca nakon njegove smrti. Na to je morao čekati još 14 godina. Smrt Kim Il-sunga 1994. značila je automatski prelazak vlasti s oca na sina, s "Velikog vođe" na "Dragog vođu". No mnogi nisu bili time zadovoljni. Ima indikatora da je dio vojnog vrha pripremao puč protiv Kim Džong-ila. Urotnici su otkriveni i 1999. pogubljeni na stadionu "1. svibnja" u Pjongjangu. Režim je pokazao svoju dosljednost u okrutnosti time što su urotnici pogubljeni tako što su živi spaljeni.

Goleme ekonomske i socijalne probleme zemlje Dragi vođa ne osjeća na svojoj koži. Odrastao u luksuzu u kojemu je živio i njegov otac, nastavio je uživati u svim pogodnostima nedodirljivog božanstva: od vila i palača preko legendarnih "korpusa sreće i radosti" u koje se regrutiraju mlade zgodne djevojke za umjetničku i seksualnu zabavu dvaju vođa do gurmanskih eskapada za koje su zaduženi strani kuhari. Iskomplesiran svojim niskim rastom, Dragi vođa je hodao u cipelama s visokom petom i nosio frizuru koja bi mu kosu usmjeravala u visinu. Često se spominje anegdota koju je ispričala Madeleine Albright u svojim memoarima. Kad su se susreli 2000. Albrightova je primijetila da nije bila jedina koja je na sastanak došla u cipelama s potpeticama. Državna propaganda ga je, međutim, prikazivala posve drukčije – kao skromnog državnika koji je tijekom *teških godina* dijelio svoju pogačicu kruha s drugovima. Na televizijskim snimkama ili fotografijama snimljenima u Sjevernoj Koreji može se, pak, primijetiti da je zapadnjačka pošast pretilosti zahvatila samo pripadnike vladajuće elite, dok su obični ljudi "vrlo vitki" ili izrazito mršavi. Nedostatak kalorija uzrokovao je zaostajanje u tjelesnom razvoju, pa Sjevernokorejci koji uspiju pobjeći u Južnu Koreju primjećuju kako su njihovi sunarodnjaci u toj zemlji prosječno viši od njih, premda je riječ o pripadnicima istog naroda. Nezdrav način života ili neki drugi razlozi ozbiljno su narušili zdravlje Dragog vođe, pa je postalo aktualno pitanje njegova nasljednika. Kao što je on naslijedio svog oca, tako je među svojim potomstvom tražio nekoga tko će postati novi vođa. Najstariji sin Kim Džong-nam otpao je iz utrke jer je uhićen u Japanu dok je pokušao proći graničnu kontrolu s kriptovorenim putovnicom. Drugi sin Kim Džong-un je navodno "ženskast" i stoga nepodoban za vođu. Tek je treći sin zadovoljio očeve kriterije. Na kongresu Korejske radničke partije, koji je održan u rujnu 2010, i to prvi put nakon 1980, Kim Džong-un je predstavljen javnosti kao očevo odabrano. Odmah je promoviran u generala s četiri zvjezdice i počelo ga se nazivati "mladi general" ili "briljantni drug". Izbor izraza kojima se naziva u

medijima treba učiniti njegov položaj jasnim i neprikosnovanim kako bi se počeo graditi novi kult ličnosti. Premda prema protuslovnim informacijama ima samo 27 ili 28 godina, pogrešno je očekivati da bi njegova vlast zbog toga mogla biti manje totalitarna ili da će režim propasti nakon odlaska njegova oca s političke pozornice. Neki su tako mislili nakon smjene na vlasti 1994, ali promjenom vođe nije se promijenila i totalitarna priroda režima. Ipak, Kim Džong-unu na ruku ne ide nekoliko okolnosti. Prvo, dok je njegov otac pripremao teren za dolazak na vlast najmanje dva desetljeća i tijekom tog razdoblja učvršćivao svoj položaj u institucijama, poglavito u vojsci i partiji, Kim Džong-un je predstavljen javnosti tek nedavno. Čak i u Sjevernoj Koreji u kojoj se "istina" stvara u stilu glasovite izreke filmskog junaka

Sa svakim sljedećim nasljednikom na prijestolju dinastije Kim smanjuje se društvena svijest o njegovoj "božanstvenosti", a povećava vjerojatnost urota

Ilije Čvorovića "ima tko da je u ovoj zemlji zadužen za istinu", te ni uz najveći trud i maštu državnih propagandista ne može se u tako kratko vremenu od "mladog druga zapovjednika" stvoriti općeprihvaćen vođa vrhunskih sposobnosti. Sa svakim sljedećim nasljednikom na prijestolju dinastije Kim smanjuje se društvena svijest o njegovoj "božanstvenosti", a povećava vjerojatnost urota. Drugo, katastrofalni životni uvjeti uzrokuju sporadične, premda neartikulirane, nemire u zemlji. Jedan je analitičar izjavio da u Sjevernoj Koreji trećina stanovništva slijepo prihvaća režim, trećina je ravnodušna, a trećina ga mrzi. Kim Il-sung je bio obožavan unatoč svim životnim nedaćama stanovništva, ali takvo što ne mogu očekivati i njegovi nasljednici. I treće, unatoč pokušajima režima da gotovo hermetički zatvori zemlju, razvoj tehnologije stvara pukotine u toj izolaciji, pa stanovništvo ipak doznaje kako izgleda vanjski svijet. Budući da je potpuna zatvorenost jedan od stupova opstanka režima, upitno je kakva je njegova budućnost. Hoće li "mladi general" biti posljednji vođa Sjeverne Koreje očito manje visi o njemu nego što je ovisilo o njegovu ocu i djedu. ■